

1.Η ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

Είναι το τμήμα του γραπτού κειμένου που αποτελείται από πολλές προτάσεις και περιόδους και στο οποίο αναπτύσσεται μια ιδέα, σκέψη ή πληροφορία, δηλαδή μια πλευρά του θέματος του κειμένου.

Η παράγραφος παρουσιάζει ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά. Συγκεκριμένα:

α. Είναι ένα ενιαίο κείμενο με αρχή, ανάπτυξη και τέλος.

β. Έχει αυτονομία, αφού αναπτύσσει μια πλευρά ενός θέματος.

γ. Ταυτόχρονα συνδέεται νοηματικά με τις άλλες παραγράφους που απαρτίζουν ένα κείμενο. Υπάρχει δηλαδή νοηματική συνέχεια (αλληλουχία) μεταξύ των παραγράφων, και όλες μαζί αναλύουν το θέμα του κειμένου.

1.1 Γενικά

Παράγραφος είναι αυτοτελές τμήμα κειμένου που συνυφαίνεται άρρηκτα με το θέμα του. Αποτελεί μια μικρογραφία της έκθεσης.

Είδη παραγράφων

Οι παράγραφοι διακρίνονται σε αποδεικτικές και μεταβατικές.

α. Αποδεικτική παράγραφος: έχει έκταση 10-15 στίχων και η σκοπιμότητά της είναι να αποδείξει τη θέση του γράφοντος

β. Μεταβατική παράγραφος: έχει έκταση 4-8 στίχων και χρησιμεύει στην αλληλουχία των θεματικών ενοτήτων της έκθεσης.

α. Η αποδεικτική παράγραφος

Η δομή της

Θεματική περίοδος

Λεπτομέρειες

Πρόταση κατακλείδα (προαιρετική)

β. Η μεταβατική παράγραφος

Η μεταβατική παράγραφος χρησιμοποιείται για να συνδέσει διαφορετικές θεματικές ενότητες του κειμένου και να επιτευχθεί η συνοχή του. Έχει λοιπόν καθαρά συνδετικό χαρακτήρα. Αποτελείται από:

1. το ανακεφαλαιωτικό μέρος, το οποίο αναφέρεται στα προηγούμενα και τα συνοψίζει και

2. το προεξαγγελτικό μέρος, το οποίο προαναγγέλλει τα όσα θα ακολουθήσουν.

Η χρήση της είναι προαιρετική.

1.2 Τα δομικά μέρη της παραγράφου

1. Θεματική περίοδος: Είναι συνήθως η πρώτη περίοδος της παραγράφου και παρουσιάζει την κύρια ιδέα, το θέμα της.

2. Λεπτομέρειες/ σχόλια: Οι επιμέρους ιδέες και στοιχεία που αποδεικνύουν, εξηγούν ή σχολιάζουν τη θεματική περίοδο.

3. Κατακλείδα: Το συμπέρασμα, μια γενική κρίση που ολοκληρώνει το νόημα της παραγράφου. Βρίσκεται στο τέλος της παραγράφου και πολλές φορές παραλείπεται.

1.3 Τρόποι ανάπτυξης παραγράφου

1. Παραδείγματα

Μία παράγραφος αναπτύσσεται με παραδείγματα, όταν στη θεματική περίοδο διατυπώνεται μια άποψη, η οποία στις λεπτομέρειες αποσαφηνίζεται ή τεκμηριώνεται με παραδείγματα. Τα παραδείγματα αυτά αντλούνται από την ιστορική, οικονομική, πολιτική, κοινωνική, αλλά και επιστημονική ζωή.

Λέξεις κλειδιά: **για παράδειγμα, λόγου χάρη, π.χ., χαρακτηριστικό παράδειγμα** κτλ.

π.χ. Όσο πιο κοντά μας διαδραματίζεται ένα γεγονός, τόσο πιο ενδιαφέρον είναι. Για την αθηναϊκή εφημερίδα η διακοπή του ρεύματος στην Αθήνα είναι η πρώτη είδηση, για τους «Τάιμς της Ν. Υόρκης» δεν είναι ούτε μονόστηλο. Οι δέκα πρόσκοποι που χάθηκαν στην Πάρνηθα είναι για μας σπουδαίο θέμα, ενώ οι εκατό Ινδοί στρατιώτες που χάθηκαν στα Ιμαλάια πάνε κατευθείαν στο καλάθι. Η έδρα της εφημερίδας ή του πρακτορείου ειδήσεων παίζει αποφασιστικό ρόλο στην επιλογή και την ιεράρχηση των ειδήσεων. Για την τοπική εφημερίδα της Καλλιθέας πρώτο θέμα είναι ο θάνατος του δημάρχου της και όχι ο θάνατος του Μπρέζνιεφ. Το δεύτερο, λοιπόν, αστέρι της είδησης είναι η εγγύτητα.

2. Σύγκριση- αντίθεση

Μία παράγραφος αναπτύσσεται με σύγκριση- αντίθεση, όταν δύο ή περισσότερες έννοιες συγκρίνονται και δίνονται όχι μόνο οι μεταξύ τους ομοιότητες, αλλά και οι διαφορές τους.

Λέξεις κλειδιά: **αντίθετα, σε αντίθεση, όμως, αλλά, από την άλλη** κτλ.

π.χ. Γνωστή είναι η «ειδοποιός» διαφορά ανάμεσα στην παλιά, την προπολεμική και μεσοπολεμική τοξικομανία και την τωρινή. Άλλοτε, η χρήση ναρκωτικών ενδημούσε στον «υπόκοσμο», ήταν το «βίτσιο», η «πολυτέλεια», δηλαδή το καταφύγιο των απόκληρων, των παράνομων, των «out» της κοινωνίας και, μάλιστα, μιας κάποιας ηλικίας. Σήμερα, θερίζει και τον «καλό κόσμο», είναι «in» προπάντων για τα παιδιά των «καλών οικογενειών», αποτελεί την «ανώτερη μορφή» και το υποκατάστατο του «πάρτυ», του «ροκ», του έρωτα ή της «αμφισβήτησης»... Ό,τι άλλοτε ήταν στίγμα και διασυρμός, έγινε τώρα δείγμα τόλμης και συρμός.

(Μάριος Πλωρίτης, Η επιδημία των ναρκωτικών και οι επικαρπωτές της, Κ.Ν.Λ. Γ' Λυκείου)

3. Αναλογία

Μία παράγραφος αναπτύσσεται με αναλογία, όταν στη θεματική περίοδο υπάρχει κάποια μεταφορά ή παρομοίωση. Με τον τρόπο αυτό, δύο ή περισσότερες έννοιες συγκρίνονται και δίνονται οι μεταξύ τους ομοιότητες.

Λέξεις κλειδιά: **ανάλογα, αναλόγως, παρόμοια, τόσο...όσο, όπως, σαν** κ.ά.

π.χ. Η εξάπλωση μιας επιδημικής αρρώστιας γίνεται όπως και η εξάπλωση μιας πυρκαγιάς. Η φωτιά ξεκινάει από ένα περιορισμένο σημείο του δάσους καίγοντας τα γύρω ξερόχορτα· ύστερα υψώνεται στα χαμηλά ξερόκλαδα των δέντρων, κατόπιν αναρριχίεται απειλητική στα ψηλά φυλλώματα των κοντινών δέντρων και, τέλος, βοηθούμενη από τον αέρα, αρχίζει και παίρνει διαστάσεις, καταβροχθίζοντας με τις πύρινες γλώσσες της τα δέντρα που βρίσκονται στην πορεία της. Κάπως έτσι ξεφαντώνει και η επιδημία: αρχικά εμφανίζεται σ' ένα δύο αρρώστους· ύστερα κολλάει στους πιο ευαίσθητους ή λιγότερο υγιείς συγγενείς τους· κατόπιν εισβάλλει στα μικρά παιδιά και στους γέρους της γειτονιάς· τέλος, παίρνει ανεξέλεγκτα διαστάσεις σκορπίζοντας τρόμο, ρίγη, εμετούς και πυρετούς σ' όλη τη χώρα.

(Κ. Ν. Πετρόπουλος, Έκφραση – Έκθεση, Α' Λυκείου)

4. Διαίρεση

Μία παράγραφος αναπτύσσεται με διαίρεση, όταν σε αυτήν μία έννοια χωρίζεται στα διάφορα μέλη της.

Σε αυτή την περίπτωση θα πρέπει να διακρίνουμε τα εξής:

- τη διαιρετέα έννοια/ γένος,
- τη διαιρετική βάση, το κριτήριο δηλαδή σύμφωνα με το οποίο γίνεται η διαίρεση,
- τα μέλη/ είδη της διαίρεσης.

Αν η διαίρεση έχει γίνει με σωστό τρόπο, θα πρέπει να πληρεί τα εξής:

- περιλαμβάνει όλα τα μέλη/ είδη της διαιρετέας έννοιας, είναι δηλαδή τέλεια,
- βάζει τα μέλη/ είδη της διαιρετέας έννοιας στη σωστή σειρά, είναι δηλαδή συνεχής,
- έχει ενιαία διαιρετέα βάση.

Λέξεις κλειδιά: **πρώτον, δεύτερον, μορφές, χωρίζεται σε, αναλύεται σε..., τομείς, διαιρείται κ.ά**

π.χ. Πρόταση λέγεται το συντομότερο τμήμα του λόγου που εκφράζει μια σκέψη, μια επιθυμία ή ένα συναίσθημα. Τα είδη των προτάσεων ως προς το περιεχόμενό τους είναι: α) προτάσεις κρίσεως με τις οποίες διατυπώνεται μια κρίση, μια σκέψη, ή δίνεται μια πληροφορία β) προτάσεις επιθυμίας με τις οποίες εκφράζεται μια επιθυμία, προσταγή, ευχή γ) προτάσεις επιφωνηματικές με τις οποίες εκφράζεται ένα έντονο συναίσθημα και δ) προτάσεις ερωτηματικές με τις οποίες διατυπώνεται μια ερώτηση.

5.Ορισμός

Μία παράγραφος αναπτύσσεται με ορισμό, όταν σε αυτή επιχειρείται η προσέγγιση μιας έννοιας μέσω της σημασίας της.

Σε αυτή την περίπτωση θα πρέπει να διακρίνουμε τα εξής:

- **την οριστέα έννοια,**
- **το γένος,** δηλαδή την ευρύτερη έννοια μέσα στην οποία εντάσσεται η οριστέα έννοια,
- **την ειδοποιό διαφορά** της συγκεκριμένης οριστέας έννοιας που την διακρίνουν από τις άλλες έννοιες.

Τα είδη του ορισμού:

- ανάλογα με τον τρόπο που ορίζουν την οριστέα έννοια:

1. συνθετικός/ γενετικός, λέγεται ο ορισμός που περιγράφει τη διαδικασία γένεσης μιας έννοιας από τα αναγκαία και ουσιώδη συστατικά της,

2. αναλυτικός, λέγεται ο ορισμός που αναφέρεται στα χαρακτηριστικά γνωρίσματα που εμπεριέχονται σε μία έννοια,

- ανάλογα με την έκτασή τους:

1. σύντομος, λέγεται ο ορισμός που παρουσιάζει τη σημασία μιας έννοιας με συνοπτική/ λεξικογραφική παρουσίαση,

2. εκτεταμένος, λέγεται ο ορισμός που παρουσιάζει τη σημασία μιας έννοιας εκτενώς σε μία ή περισσότερες παραγράφους.

Λέξεις κλειδιά: **ορίζεται..., λέγεται..., αποτελεί..., ονομάζεται...**

π.χ. Διαφήμιση σε πρώτη έννοια είναι κάθε ενέργεια που αποσκοπεί στη μετάδοση πληροφοριών για εμπορικούς σκοπούς. Είναι, δηλαδή, γνωστοποίηση των ιδιοτήτων των προϊόντων, με σκοπό την αύξηση των πωλήσεων, χωρίς, όμως, αναγκαστικά η ενημέρωση να περιορίζεται σε προϊόντα, αλλ' επεκτείνεται σε καταστάσεις, πρόσωπα και γεγονότα.
(Σαράντος Ι. Καργάκος, Προβληματισμοί)

6. Αιτιολόγηση

Μία παράγραφος αναπτύσσεται αιτιολόγηση, όταν στη θεματική περίοδο διατυπώνεται μια άποψη, η οποία στις λεπτομέρειες αιτιολογείται, τεκμηριώνεται δηλαδή με βάση κάποια συγκεκριμένα επιχειρήματα.

π.χ. Το ποδόσφαιρο είναι, κατά γενική παραδοχή, ο βασιλιάς των σπορ. Παιχνίδι με υψηλή αισθητική, που παράγεται από τη χορογραφία της σύγκρουσης - πότε αυθόρμητης, πότε προσχεδιασμένης - δύο ομάδων πάνω σε πράσινο γκαζόν. Θέαμα για γερά νεύρα. Τα σοκ των φάσεων διαδέχονται συνεχώς το ένα το άλλο. Ένας θεατής, σύμφωνα με άλλες μετρήσεις, μπορεί να νιώσει στα ενενήντα λεπτά ενός παιχνιδιού περισσότερες συγκινήσεις, από ό,τι σε πολλά χρόνια εκτός γηπέδου. Υποκειμενικά ζει έτσι 2, 3 περισσότερες ζωές. Η θεά μπάλα κάνει και τον ίδιο αθάνατο.
(Νίκος Χειλάς)

Λέξεις κλειδιά: **γιατί, διότι, επειδή** κ.ά.

7. Αίτιο- αποτέλεσμα

Μία παράγραφος αναπτύσσεται με αίτιο- αποτέλεσμα, όταν στη

- το αίτιο/ αίτια που οδηγούν σε ένα αποτέλεσμα,
- τα αποτελέσματα/ συνέπειες ενός αιτίου.

Λέξεις κλειδιά: **ευθύνεται, αιτία, αποτέλεσμα, συνεπώς, άρα, επομένως** κ.ά.

π.χ. Ένα καίριο πρόβλημα της ελληνικής εκπαίδευσης είναι η απομάκρυνση - ψυχική και συναισθηματική- τού μαθητή από το σχολείο. Αυτό συμβαίνει στο ελληνικό σχολείο είτε λόγω τού καταπιεστικού προγράμματος είτε λόγω της συναίσθησης των μαθητών ότι τελικά δεν μαθαίνουν στο σχολείο ό,τι θα τους είναι χρήσιμο είτε διότι αισθάνονται ότι λειτουργούν καθαρώς παθητικά, αναπαράγοντας απομνημονευτικά όγκους πληροφοριών χωρίς καμιά δική τους συμμετοχή, χωρίς βιβλιοθήκες, χωρίς κάτι που να τους τονώνει το ηθικό ή να τους προσφέρει δημιουργική απασχόληση, να τους αρέσει, να τους προσελκύει και να τους δίνει χαρά. Το γεγονός ότι τρέχουν ατέλειωτες ώρες

στα φροντιστήρια για ξένες γλώσσες ή για τις Πανελλαδικές, ότι βλέπουν τους γονείς τους να ξοδεύουν πολλά χρήματα (που δεν έχουν), ενώ μαθαίνουν ότι η Παιδεία είναι δωρεάν(!), αυξάνει την ανησυχία τους και την έλλειψη εμπιστοσύνης στο σχολείο. Γενικά, έχουν την αίσθηση ότι το σχολείο, ιδίως το δημόσιο, είναι ξεχασμένο από την Πολιτεία, ενίοτε και από τη φροντίδα των δασκάλων τους, και ότι ελάχιστα παίρνουν από αυτό. Έχουν την οδυνηρή αίσθηση της χαμένης προσπάθειας και τού χαμένου χρόνου. Και το ιδιαίτερα δυσάρεστο: έχουν αρχίσει να καταλογίζουν μεγάλες ευθύνες στους δασκάλους τους και να χάνουν την εμπιστοσύνη τους, ενίοτε και τον σεβασμό σ' αυτούς.

(Γιώργος Μπαμπινιώτης)

8. Με συνδυασμό μεθόδων

Μία παράγραφος αναπτύσσεται με συνδυασμό μεθόδων, όταν υπάρχουν σε αυτήν περισσότεροι από ένας τρόποι ανάπτυξης, με σκοπό η ανάπτυξη αυτή να είναι όσο τον δυνατόν πληρέστερη.

π.χ. Αξιοπρόσεχτη η παρατήρηση. Δεν αληθεύει όμως στη δική μας εποχή. Γιατί σήμερα και τα παιδιά είναι πολύ διαφορετικά από άλλοτε και ο αέρας, το «κλίμα» του σχολείου έχει αλλάξει. Παλαιότερα ο μαθητής περίμενε να φωτιστεί αποκλειστικά και μόνο από το Δάσκαλό του. Σήμερα οι πηγές των πληροφοριών έχουν πολλαπλασιαστεί σε βαθμό εκπληκτικό και οι κρουνοί τους (η εφημερίδα, το περιοδικό, το ραδιόφωνο, η τηλεόραση) ρέουν μέσα στο σπίτι. Μπορεί λοιπόν ο μαθητής, ανάλογα με τη δύναμη και την όρεξή του, να προμηθεύεται ελεύθερα και απεριόριστα «ειδήσεις» από όλες τις περιοχές της ανθρώπινης περιέργειας: ιστορικές, γεωγραφικές, βιολογικές, ανθρωπολογικές, φυσικής, χημείας, κοσμογραφίας, ηλεκτρολογίας, κάθε λογής «τεχνικής».

Η παράγραφος αναπτύσσεται με συνδυασμό μεθόδων.

Ειδικότερα:

Αιτιολόγηση: Η διαπίστωση της θεματικής περιόδου «Δεν αληθεύει όμως στη δική μας εποχή», αιτιολογείται: Γιατί σήμερα...

Σύγκριση και αντίθεση: Εντοπίζουμε σύγκριση ανάμεσα στην κατάσταση που επικρατούσε στο παρελθόν και την κατάσταση που έχει διαμορφωθεί σήμερα. Παλαιότερα ο μαθητής.../ Σήμερα οι πηγές των πληροφοριών...

Παραδείγματα: Παρατίθενται παραδείγματα για να διευκρινιστεί η αναφορά ότι μπορεί να προμηθευτεί ο μαθητής ειδήσεις απ' όλες τις περιοχές της ανθρώπινης περιέργειας: ιστορικές, γεωγραφικές, βιολογικές κ.λπ.

1.4 Πρόθεση συγγραφέα – Τρόπος ανάπτυξης / οργάνωσης παραγράφου

- Με τα **παραδείγματα** που χρησιμοποιεί ο συγγραφέας εξυπηρετείται η

πρόθεσή του να επεξηγήσει την άποψη που διατυπώνει. Μερικά, μάλιστα, παραδείγματα δίνουν παραστατικότητα στον λόγο, καθώς φέρνουν στη φαντασία του αναγνώστη εικόνες από την πραγματική ζωή και τις εμπειρίες του. Έτσι, επικοινωνεί καλύτερα με τον αναγνώστη. Επίσης, χρησιμοποιεί τα παραδείγματα για να τεκμηριώσει την άποψή του, αφού τα παραδείγματα ως μέσα πειθούς είναι τεκμήρια.

- Με τη **σύγκριση και αντίθεση** εξυπηρετείται η πρόθεση του συγγραφέα να φωτίσει καλύτερα τα μέλη που συγκρίνονται αντιθετικά. Επίσης, η σύγκριση και αντίθεση, όταν από αυτήν ο συγγραφέας συνάγει κάποιο συμπέρασμα, λειτουργεί στον λόγο ως συλλογισμός/επιχείρημα και άρα εξυπηρετεί την πρόθεσή του να τεκμηριώσει την άποψή του. Στην περίπτωση αυτή, συνήθως, συγκρίνονται αντιθετικά δύο έννοιες και προβάλλονται τα πλεονεκτήματα της μιας σε σύγκριση με την άλλη.
- Με τον ορισμό εξυπηρετείται η πρόθεση του συγγραφέα να γίνει σαφής η έννοια που ορίζεται και να αποφευχθούν παρερμηνείες, ασάφεια και σύγχυση. Μερικές φορές ο ορισμός, ως αποφαντική κρίση, αποτελεί μέρος (προκείμενη) συλλογισμού/επιχειρήματος.
(Παράδειγμα: Α΄ προκείμενη/ορισμός: Ανθρωπισμός είναι το ιδεώδες σύμφωνα με το οποίο ο άνθρωπος είναι υπέρτατη αξία στον κόσμο.
Β΄ προκείμενη: Σήμερα ο άνθρωπος έπαψε να είναι υπέρτατη αξία.
Συμπέρασμα: Άρα, σήμερα δεν υπάρχει ανθρωπισμός.)
- Με τη διαίρεση εξυπηρετείται η πρόθεση του συγγραφέα να κάνει τον λόγο του πιο αναλυτικό και γι' αυτό πιο συγκεκριμένο και σαφή. Επίσης, η πρωτοβάθμια διαίρεση μιας έννοιας λειτουργεί και ως τρόπος δημιουργικής σκέψης για την ανάπτυξη των μελών της ή την αξιοποίηση των μελών της για την ανάπτυξη ενός θέματος.
- Με την ανάπτυξη μιας παραγράφου με αιτιολόγηση ή με αίτιο-αποτέλεσμα ο συγγραφέας εξυπηρετεί την πρόθεσή του να πείσει για την άποψή του, αφού η αιτιολόγηση και το αίτιο-αποτέλεσμα ισοδυναμούν με επιχείρημα.
- Με την αναλογία ο συγγραφέας παρομοιάζει κάτι άγνωστο και δυσνόητο με κάτι που γνωρίζει ο αναγνώστης από την εμπειρία του. Ο λόγος αποκτά παραστατικότητα, γίνεται πιο άμεσος και κατανοητός. Έτσι, εξυπηρετείται η πρόθεσή του να διευκολύνει τον αναγνώστη να κατανοήσει τις σκέψεις και τις απόψεις που διατυπώνει. Επίσης, με την αναλογία ο λόγος αποκτά πολυσημία και ποιητικότητα (συγκινησιακή/ποιητική χρήση της γλώσσας), καθώς η σκέψη και η φαντασία κινητοποιούνται, για να βρεθούν οι συνειρμικές σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα σε αυτά που παρομοιάζονται. Κατ' αυτόν τον

τρόπο εξυπηρετείται η πρόθεσή του να συγκινήσει τον αναγνώστη. Τέλος, με την κυριολεκτική –όχι μεταφορική–αναλογία που χρησιμοποιεί, εξυπηρετείται η πρόθεσή του να πείσει τον αναγνώστη, επειδή η κυριολεκτική αναλογία έχει ως αναλογικός συλλογισμός αποδεικτική αξία και ισχύ.

- Με τον συνδυασμό μεθόδων εξυπηρετείται η πρόθεση του συγγραφέα να ορίσει, να επεξηγήσει, να πείσει κ.λπ., ανάλογα με τους τρόπους ανάπτυξης που συνδυάζονται στην ανάπτυξη μιας παραγράφου. Επίσης, με τον συνδυασμό μεθόδων προσδίδει στον λόγο του εκφραστική ποικιλία. Ο λόγος του γίνεται σαφέστερος, πληρέστερος, ζωηρός και καλύτερα τεκμηριωμένος.

Ενδεικτική Εκφώνηση

Ποια νομίζετε ότι είναι η πρόθεση του συγγραφέα στη συγκεκριμένη παράγραφο; Πώς ο τρόπος με τον οποίο επέλεξε να αναπτύξει την παράγραφο υπηρετεί την πρόθεση αυτή;

1. Ανάπτυξη με Παράδειγμα

Μία διδαχή της Ιστορίας είναι ότι σε μία δικτατορία, ακόμα κι αν υπάρχουν μορφές διαφωνίας, αν υπάρξει μια μετωπική σύγκρουση με έναν ξένο εχθρό, δημιουργούνται μορφές ταύτισης με τη χώρα. **Για παράδειγμα**, ο Χίτλερ ήταν ένας θηριώδης δικτάτορας, ναζιστές δεν ήταν όλοι οι Γερμανοί, ωστόσο οι Γερμανοί στρατιώτες πολέμησαν μέχρι τέλους. Απ' την άλλη, ο Στάλιν ήταν ένας μισητός δικτάτορας, κομμουνιστές δεν ένιωθαν όλοι οι σοβιετικοί πολίτες, ωστόσο αντιστάθηκαν μέχρις εσχάτων στα γερμανικά και ιταλικά στρατεύματα και τελικά νίκησαν. Και ακόμα και οι Ιταλοί που μετά το 1943 γιόρταζαν τις αποβάσεις των συμμάχων ή πολεμούσαν στους λόφους, συμπεριφέρθηκαν με γενναιότητα στο Ελ Αλαμείν.

Ενδεικτική απάντηση

Ο συγγραφέας επιδιώκει να υποστηρίξει τη θέση του, ότι δηλαδή ακόμα και σε μια δικτατορία, όταν υπάρχουν διαφωνίες, στην περίπτωση σύγκρουσης με τον εχθρό δημιουργούνται μορφές ταύτισης σε μια χώρα. Ο τρόπος με τον οποίο επέλεξε να αναπτύξει την παράγραφό του είναι αυτός των **παραδειγμάτων**. Τα παραδείγματα εντοπίζονται στις λεπτομέρειες της παραγράφου «*Για παράδειγμα, ο Χίτλερ ... από την άλλη ο Στάλιν ... και ακόμα και οι Ιταλοί ... στο Ελ Αλαμείν*». Ο τρόπος ανάπτυξης γίνεται ευδιάκριτος από τη χρήση της φράσης *για παράδειγμα* και μέσω των παραδειγμάτων επιτυγχάνει να αποσαφηνίσει και να τεκμηριώσει την άποψή του. Διαπιστώνει ότι σε αυτές τις χαρακτηριστικές δικτατορίες ο λαός συσπειρώθηκε προκειμένου να αντιμετωπίσει την εισβολή των εχθρών. Με αυτόν τον τρόπο γίνεται εύληπτη